

Antonio Fábregas i Sergio Scalise: *Morphology. From Data to Theories*
Edinburgh Advanced Textbooks in Linguistics, Edinburgh University Press,
Edinburgh, 2012 (209 str.)

Knjiga *Morphology. From Data to Theories* Antonia Fábregasa, profesora španjolskoga jezika na Sveučilištu Tromsø, i Sergia Scalisea, profesora opće lingvistike na Sveučilištu u Bologni, druga je knjiga iz serije »Edinburgh Advanced Textbooks in Linguistics«. Morfologija je kao jedna od jezičnih razina u njoj prikazana kroz očište nekoliko teorijskih okvira, ponajprije konstrukcionizma i leksikalizma, ali i u suodnosu s ostalim jezičnim razinama, fonologijom, sintaksom i semantikom.

Knjiga je zamišljena ponajprije kao udžbenik za napredne studente lingvistike. Ta je osnovna namjena vidljiva i u organizaciji svakoga od njezinih osam poglavlja. Naime, na kraju svakoga poglavlja nalaze se problemski zadatci i popis literature za daljnje čitanje i istraživanje o temama obrađenima u tome poglavlju. Na kraju knjige donose se rješenja svih zadataka, prilično opsežan popis literature i kazalo pojmova.

Knjiga se može podijeliti u četiri dijela. Prvi dio bavi se definicijom morfologije i jezičnim jedinicama, riječima, afiksima, korijenima i konstrukcijama, čemu su posvećena prva dva poglavlja. Drugi dio, odnosno treće poglavlje, problematizira morfološke strukture, točnije njihovo postojanje ili nepostojanje. Treći se dio, u poglavljima 4 – 6, bavi morfološkim procesima klasično podijeljenima na oblikotvorne procese (4. poglavlje), derivacijske procese (5. poglavlje) i slaganje (6. poglavlje). Posljednji, četvrti dio knjige, prikazuje međuodnos morfologije i ostalih osnovnih sastavnica gramatike. Odnos morfologije i sintakse prikazan je u 7. poglavlju, a odnos morfologije i fonologije i semantike u 8. poglavlju.

Kao što je već rečeno, prvo se poglavlje bavi osnovnim morfološkim pojmovima. Definiraju se morfologija i predmet njezina proučavanja, kao i položaj morfologije unutar gramatike. S obzirom na to da je knjiga ponajprije pisana za napredne studente lingvistike, može se činiti da je nepotrebno krenuti od definicije morfologije ili njezina predmeta proučavanja, no prikazom temeljnih pojmova kroz vizuru dvaju suprotstavljenih teorijskih okvira, konstrukcionizma (s distribuiranom morfologijom kao glavnim predstavnikom), unutar kojega se morfologija promatra kao sastavni dio sintakse, i leksikalizma, koji morfologiju i sintaksu promatra kao dvije odvojene discipline, takav postupak postaje vrlo smislen. Pristup je i u ostalim poglavljima knjige vrlo problematski usmjeren. Prikazuju se suprotstavljene teorije i argumentiraju stajališta njihovih predstavnika što je objektivnije moguće, čime se čitatelj na neki način prisiljava na kritičko razmišljanje o materiji kojom se bavi.

U prvom se poglavlju, nadalje, jasno razgraničavaju i ostali temeljni pojmovi nužni za razumijevanje ostalih poglavlja: morfologija se jasno odvaja

od leksikona, nabrajaju se i vrlo koncizno objašnjavaju podvrste morfema te razgraničava oblikotvorna od tvorbene morfologije, koja se dalje dijeli na izvođenje i slaganje. Na kraju, ukratko se prikazuju alomorfija i produktivnost morfoloških procesa.

U drugom se poglavlju najprije problematizira pojam morfema preko njegovih četiriju osnovnih obilježja: izolativnosti, kontrastivnosti, ponovljivosti i značenja. Izolativnost morfema zapravo je mogućnost njegova izdvajanja iz riječi, kontrastivnost je svojstvo zamjenjivosti morfema drugim morfemima koje rezultira gramatičkim i značenjskim razlikama, ponovljivost je svojstvo morfema da se može pojavljivati u više riječi, a značenje je, naravno, jedno od osnovnih svojstava svakoga morfema i odnosi se na njegov sadržaj. Nakon toga donosi se već pomalo istrošena rasprava o nepostojanju jasne definicije riječi, uz prikaz nekoliko najpoznatijih definicija. Najveći je dio drugoga poglavlja ipak posvećen raspravi o postojanju morfema. Najprije se navode najpoznatije teorije koje priznaju postojanje morfema (*item-and-arrangement*) ili ga ne priznaju (*item-and-process*, *word-and-paradigm*), a zatim se donose primjeri koji govore u prilog najprije jednoj, a onda i drugoj strani. Na kraju poglavlja donosi se kratak pregled ostalih morfoloških jedinica (korijena nasuprot osnovi, konstrukcija i uzoraka kojima se objašnjava poredak morfema u nekim jezicima, npr. svahiliju) te odnosa između morfema i morfova na temelju kojega se izvodi morfološka tipologija jezika na analitičke, aglutinativne i fuzijske jezike.

Treće poglavlje opisuje morfološke strukture, odnosno, kao i kod morfema u prethodnome poglavlju, raspravlja se o njihovu postojanju ili nepostojanju. Morfološke su strukture, odnosno kompozicijski prikaz oblikovanja značenja neke riječi, u opisima hrvatskoga jezika još i sad relativno neistražene pa su stoga i potencijalno zanimljivije hrvatskomu čitatelju. Morfološke se strukture opisuju s pomoću njihovih temeljnih svojstava, koncepta glave, veoma česta u sintaktičkim opisima, i njegova smještaja u strukturi te binarnoga grananja, koje govori da se jedinice kombiniraju u paru, a ne u trojkama ili većim skupovima jedinica. U drugome se dijelu poglavlja donose argumenti protiv postojanja morfoloških struktura, u prvom redu unutar Andersonove a-morfne morfologije kojom tvrdi da unutar struktura riječi ne postoji, kao što ne postoji ni omjer 1:1 između značenja i izraza neke riječi, za što kao dokaz navodi *cranberry* morfeme. U njegovoj su teoriji riječi međusobno povezane derivacijskim pravilima. Ostali se dokazi protiv morfoloških struktura temelje na egzocentričnosti, paradoksu zagrađivanja, dvostrukoj osnovi i parasintezi.

Četvrto je poglavlje potpuno posvećeno oblikotvornoj morfologiji, odnosno fleksiji. Različita se svojstva fleksije opimjeruju na temelju pet jezika: španjolskoga, norveškoga, mađarskoga, arapskoga i navajo jezika, što taj dio knjige čini najbolje i najjasnije opimjerenim. Obraduje se status roda u jezicima, uloga oblikotvornih nastavaka i tematskih vokala, pojam i obilježja paradigme, sinkretizam te defektivnost, supletivnost i nepravilnost unutar fleksije. Kao što se vidi iz nabrojanih obradenih pojmova, radi se o temeljnom skupu pojmova usko povezanih s fleksijom koji se ne razrađuju detaljnije, što poglavlje o fleksi-

ji čini vrlo elementarnim, no možda je za proučavanje morfologije jezika poput engleskoga, s ne tako izraženom fleksijom, i takav prikaz više nego dovoljan.

Peto je poglavlje posvećeno derivaciji, odnosno izvođenju. Derivacijskim procesima nastaje nova riječ i oni mijenjaju ili gramatičku kategoriju osnove ili značenje osnove ili broj argumenata osnove i odabirna ograničenja, odnosno neki podskup tih obilježja. Najveći je dio poglavlja posvećen promjenama kategorije pa se zasebno obrađuju poimeničenja (nominalizacije), derivacijski procesi kojima se imenice tvore od glagola, poglagođenja (verbalizacije), procesi kojima se tvore glagoli od imenica ili pridjeva i popridjevljenja (adjektivizacije), kojima se tvore pridjevi od imenica ili glagola. Opisuje se i konverzija kao promjena gramatičke kategorije bez ikakvih promjena u fonološkome sastavu. Osim promjene gramatičke kategorije osnove, derivacijom se mijenja i njezino značenje. Autori navode nekoliko mogućih tipova promjene značenja (prostorno, vremensko i sl.) i oprimjeravaju ih uglavnom tvorbama s prefiksoidima poput *super-* i *multi-*. Time se dobiva znatno pojednostavnjena slika mogućih značenjskih promjena, posebno ako na umu imamo, primjerice, prefiksalsnu tvorbu hrvatskih glagola, s mogućnošću dodavanja čak četiriju prefiksa na osnovu i prilično nepredvidivim značenjskim modifikacijama koje se pritom događaju. Također, promjena broja argumenata, odnosa među njima ili odabirnih ograničenja oprimjerena je vrlo šturo s nekoliko španjolskih glagola. Kraj poglavlja posvećen je katkad vrlo nejasnim granicama između fleksije i derivacije na primjeru deminutivnih, augmentativnih i pejorativnih afikasa i hibridnih kategorija.

Slaganju je posvećeno 6. poglavlje. Iako se navode osnovna svojstva i osnovne vrste složenica, na nekim je dijelovima nejasno što autori točno razumijevaju pod pojmom složenica. Naime, katkad se čini da se kolokacije, pa čak i obične skupine pridjev + imenica, odnosno imenica + imenica smatraju složenicama. Posebno je čest primjer u knjizi složenica *truck driver*, no činjenica je da bi se jednako dobro moglo argumentirati da je to obična sintaktička skupina u kojoj prva riječ specificira drugu kao njezin atribut. Baš bi na takvim mjestima pomoglo pribjegavanje primjerima iz morfološki bogatijih jezika kojima bi se puno jasnije mogle razgraničiti neke pojave. I sami su autori svjesni tanke granice između morfologije i sintakse kada su u pitanju složenice, pa i sami u nastavku navode frazeme, frazalne glagole i odvojive prefikse kao granične primjere. Širenje vidika primjerima iz drugih jezika možda bi ovo poglavlje učinilo potkrepljenijim i jasnijim. Na kraju poglavlja ukratko se prikazuje nekoliko rjedih tvorbenih procesa, poput *clippinga*, reduplikacije, tvorbe akronima i stapanja (*blendinga*).

U dvama se završnim poglavljima morfologija stavlja u suodnos s ostalim jezičnim razinama. Sedmo je poglavlje potpuno posvećeno odnosu morfologije prema semantici, i to ponajprije prikazom dviju suprotstavljenih teorija: leksikalizma i konstrukcionizma i njihovih podteorija. Poglavlje je posebno zanimljivo jer se nakon na početku iznesenih temeljnih teorijskih postavki teorije omjeravaju o stvarne jezične podatke. Pritom, kao i u ostatku knjige, autori nalaze primjere koji govore u prilog jednoj teoriji, i taman kad čitatelj pomisli da je teorija opravdana, nude se protuprimjeri koji govore u prilog

drugoj teoriji. Takva su supostavljanja različitih gledišta na isti problem možda i najkvalitetniji dijelovi knjige, posebno kada se gleda njezina pedagoška uloga, odnosno razvijanje kritičkoga mišljenja u mladim jezikoslovaca. Isti je postupak primijenjen i u osmome poglavlju u kojemu se poredak morfoloških i fonoloških procesa drugačije gleda unutar teorije leksičkih slojeva (*lexical strata theory*), hipoteze o odvojenosti fonologije i morfologije (*separation hypothesis*), hipoteze o kasnome umetanju (*late insertion hypothesis*) i distribuirane morfologije, a mogućnost rastavljanja značenja na manje značenjske komponente unutar poopćene leksikalističke pretpostavke (*generalized lexicalist hypothesis*), teorije o semantičkoj atomnosti i konstrukcijske gramatike.

Knjiga je pisana vrlo pregledno, obrađena je građa posložena vrlo logično, a zadatci i preporučena literatura o obrađenim temama dodatno obogaćuju prikazani sadržaj. Isto tako, morfologija se prikazuje unutar vrlo recentnih i brojnih teorijskih okvira, poput konstrukcijske gramatike, koji nerijetko izostaju iz općih opisa morfologije. Ipak, imajući na umu da se ponajprije radi o udžbeniku za napredne studente, ostaje dojam da je previše prostora posvećeno osnovnim pojmovima, kao i da su primjeri korišteni u knjizi pomalo istrošeni (npr. već izlizani *ktb* kao primjer transfiksa) ili se prikazani stavovi argumentiraju veoma malim brojem primjera koji se ponavljaju iz poglavlja u poglavlje (npr. već spomenuti *truck driver*, koji se provlači gotovo cijelom knjigom), što posebno čudi kada se već u samome naslovu knjige najavljuje izvođenje teorije iz jezičnih podataka. Uz to, budući da je knjiga namijenjena u prvom redu morfologiji engleskoga jezika, primjeri su uglavnom uzimani iz toga jezika, rjeđe španjolskoga, talijanskoga, nizozemskoga ili njemačkoga, a vrlo rijetko iz ruskoga ili nekoga drugog jezika, samo kad se ni približni primjeri nisu mogli naći u engleskome ili španjolskome, zbog čega opis na nekim mjestima ostaje nedorečen, posebice onima koji su upoznati s morfologijom morfološki bogatijih jezika. Na kraju, ne može se ne povući paralela s Markovićevim *Uvodom u jezičnu morfologiju*, koji je izašao gotovo u isto vrijeme, ali koji nudi mnogo sustavniji, zaokruženiji i cjelovitiji morfološki opis obogaćen raznovrsnijim i brojnijim primjerima.

Matea Srebačić